

Пиняга Руслан Орестович –
здобувач наукової лабораторії з
проблем розкриття та розслідування
злочинів Національної академії
внутрішніх справ

МІСЦЕ ВЧИНЕННЯ ЗЛОЧИНІВ, ПОВ'ЯЗАНИХ ІЗ ЗАНЯТТЯМ ГРАЛЬНИМ БІЗНЕСОМ

Здійснено теоретичне узагальнення відомостей про місце вчинення злочинів, пов'язаних із заняттям гральним бізнесом, як одного зі складових події злочину, що підлягає доказуванню в кримінальному провадженні.

Ключові слова: азартна гра; гральний бізнес; злочини, пов'язані із заняттям гральним бізнесом; місце вчинення злочину; казино; букмекерська контора; інтерактивний заклад.

Осуществлено теоретическое обобщение сведений о месте совершения преступлений, связанных с занятием игорным бизнесом, как одного из составляющих события преступления, которое подлежит доказыванию в уголовном производстве.

Ключевые слова: азартная игра; игорный бизнес; преступления, связанные с занятием игорным бизнесом; место совершения преступления; казино; букмекерская контора; интерактивное заведение.

The article gives a theoretical generalization of the information on the place of committing the crimes, connected with doing business, as one of the components of the crime, shall be proved in criminal proceedings.

Keywords: gambling; gambling business; crime, associated with doing business; the place of Commission of the crime; casinos; betting shops; interactive institution.

Законодавча заборона грального бізнесу не припинила подальшого функціонування відповідної сфери розваг. Після прийняття законів України "Про заборону грального бізнесу в Україні" від 15 травня 2009 р. та "Про внесення змін до деяких законодавчих актів України щодо удосконалення законодавства про заборону грального бізнесу в Україні" від 22 грудня 2010 р. такі заклади продовжують існувати нелегально, у тому числі й під виглядом інтернет-салонів, інтерактивних закладів, покерних клубів тощо.

Нині набувають поширення нові схеми азартних ігор. Насамперед це стосується переобладнання колишніх гральних закладів у так звані інтернет-салони, дозвіл на діяльність яких оформлюють у законному порядку, укладають договори на оренду (суборенду) приміщень і трудові угоди з найманими працівниками.

У сучасному гральному бізнесі придбання обладнання для азартних ігор, як правило, відбувається легально, з цією метою використовують ліцензійне програмне забезпечення, прокладання локальної мережі здійснює інтернет-провайдер або постачальник комп'ютерної техніки на законних підставах. Відтак встановити місце вчинення злочинів, пов'язаних із заняттям гральним бізнесом, інколи досить складно.

За таких умов важливого значення набуває вивчення місць заняття гральним бізнесом як одного з елементів криміналістичної характеристики злочинів зозначеної категорії.

У сучасних дослідженнях практично відсутні розробки цього питання. Тому дослідження слід розпочати із семантичного аналізу поняття "місце". Так, у Великому тлумачному словнику сучасної української мови "місце" – простір земної поверхні, зайнятий або який може бути зайнятий ким-, чим-небудь; простір, пункт де що-небудь розміщене, відбувається тощо; певний пункт, площа, призначена для кого-, чого-небудь; певна площа, спеціально влаштована для того, щоб на ній розміститися; певна місцевість; окрема ділянка, частина чого-небудь [1, с. 532]. Місце вчинення злочину – це певна територія або інше місце, де відбувається суспільно небезпечне діяння і настають його суспільно небезпечні наслідки [2, с. 135]; певна територія, на якій вчиняється злочин [3, с. 122]. В окремих випадках його розглядають як елемент обстановки вчинення злочину [4, с. 94].

Установлення місць учинення злочинів, пов'язаних з заняттям гральним бізнесом, вимагає чіткого розуміння власне поняття "гральний бізнес". У ст. 1 Закону України "Про заборону грального бізнесу в Україні" від 15 травня 2009 р., воно визначається як діяльність, пов'язана з організацією, проведенням та наданням можливості доступу до азартних ігор у казино, на гральних автоматах, комп'ютерних симуляторах, у букмекерських конторах, в інтерактивних закладах, в електронному (віртуальному) казино незалежно від місця розташування сервера [5].

Таким чином, місце вчинення злочинів, пов'язаних з заняттям гральним бізнесом, можна визначити як простір земної поверхні, на якому розміщене гральне обладнання та здійснюється організація і проведення азартних ігор або надається можливість доступу до них.

Місцями вчинення злочину за законом визнаються насамперед казино, букмекерські контори та інтерактивні заклади. Водночас гральні автомати та комп'ютерні стимулятори можуть розташовуватись й в інших місцях, зокрема, на літніх майданчиках, у приміщеннях кафе, барів, магазинів тощо.

Тому, на підставі аналізу законодавчого визначення можна виділити такі специфічні місця заняття гральним бізнесом: 1) казино; 2) букмекерські контори; 3) інтерактивні заклади; 4) інші місця, в яких

знаходяться гральні автомати чи комп'ютерні симулятори та проводяться азартні ігри.

Казино – це окреме приміщення (будівля), в якому (якій) можуть проводитися циліндричні ігри (у т. ч. рулетка), ігри в карти, ігри в кості, ігри на гральних автоматах та інші азартні ігри [6, с. 589].

Букмекерською вважається діяльність з проведення пари та ігор у тоталізатор (у т. ч. із застосуванням засобів телекомунікаційних мереж, зокрема, мережі Інтернет), спрямована на формування переліку подій, які мають відбутися в майбутньому, прийняття ставок на ці події, зберігання ставок, відстеження результатів подій, визначення та видачі призів (виграшів) [6, с. 590]. Незважаючи на заборону грального бізнесу, букмекери приймають ставки на результати різноманітних спортивних, культурних та навіть політичних подій.

Діяльність одного з таких тіньових тоталізаторів припинили в Ужгороді працівники податкової міліції. Під виглядом надання послуг з поповнення рахунків інтернет-провайдерів та мобільних операторів тіньовики приймали ставки на результати спортивних подій. За вдалий прогноз відвідувачі отримували свій виграш у касира. Саме під час перевірки нелегальної контори місцевий житель вніс ставку на один з футбольних матчів та отримав за вгаданий результат виграш [7].

До інших місць, у яких можуть знаходитись гральні автомати чи комп'ютерні симулятори та проводитись азартні ігри, можна віднести кафе, бари, клуби, магазини тощо.

Місця заняття гральним бізнесом можливо класифікувати на: 1) приховані гральні заклади; 2) замасковані під легальну діяльність; 3) місця, у яких лише надається доступ до азартної гри, а сама гра проводиться в іншому місці.

Зазвичай установити місце вчинення злочинів, пов'язаних із заняттям гральним бізнесом, досить складно, оскільки він організований через мережу Інтернет. Так, підсудна О., працюючи касиром-продавцем ТОВ "Фавор", за попередньою змовою з нестановленою досудовим слідством особою на ім'я Ч., займалися гральним бізнесом шляхом доступу до Інтернету. Так, Ч. створив, опублікував, адміністрував та активно рекламував у мережі Інтернет веб-сайт, з використанням якого організував та проводив азартні ігри, а О. підшукувала серед клієнтів ТОВ "Фавор" осіб, схильних до участі в азартних іграх, рекламувала серед них цей веб-сайт, детально інструктувала про те, яким чином можна взяти участь в азартних іграх через сайт, отримувала від клієнтів платежі та, використовуючи комп'ютерне обладнання з програмним забезпеченням, наданим їй для роботи касиром-продавцем та технічні можливості ТОВ "Фавор", видавала останнім для проведення азартних ігор коди поповнення, виплачувала клієнтам виграші під час азартних ігор грошові кошти та з метою приховування своєї злочинної діяльності відображала дані операції в програмі "Каса", інсталюваній на комп'ютерному обладнанні ТОВ "Фавор".

Отримавши від О. коди поповнення, клієнти створювали аккаунт на веб-сайті, у якому автоматично формувався електронний депозитний рахунок. Увівши отриманий код, на такий депозитний рахунок

переводилися електронні кошти в сумі, сплаченій О., з яких клієнту надавалася можливість виконати ставки на результати спортивних подій, придбати "фішки" та в режимі реального часу провести ігри на симуляторах ігрових автоматів або взяти участь в іграх електронного казино, маючи змогу як отримати виграш, так і не отримати його залежно від випадковості [8].

У цьому аспекті А. С. Білоусов виокремлює місця безпосереднього вчинення протиправних дій з комп'ютерною інформацією та місця, де настають наслідки злочину, і де вони можуть бути виявлені. Адже вони можуть знаходитися на певній відстані одне від одного, наприклад, у різних приміщеннях однієї організації, у різних районах країни і, навіть, у різних країнах чи континентах [9, с. 89].

Таким чином, місцем учинення злочинів, пов'язаних із заняттям гральним бізнесом, можна вважати будь-які місця, де проводяться азартні ігри чи надається доступ до них.

У разі вчинення злочину з допомогою операцій у мережі Інтернет місцем учинення злочину, як правило, є місце, де організовано азартну гру або місце, у якому забезпечується доступ до неї.

З розвитком комп'ютерних технологій особлива увага, на думку вчених, має бути приділена питанням правової (у тому числі кримінально-правової) оцінки азартних ігор в Інтернеті (у системі "он-лайн"). Передусім йдеться про такий вид азартних ігор, як інтернет-казино ("он-лайн"-казино). Таку азартну гру з технічної та правової точок зору складно віднести до категорії "електронного (віртуального) казино", яку закріплено в Законі України "Про заборону грального бізнесу в Україні" від 15 травня 2009 р., оскільки останнє зазвичай не має доступу до інтернет-ресурсів і обмежується винятково локальними мережами. Фактично інтернет-казино охоплюється поняттям "гральний заклад" і визнається як "ігровий автомат". Крім того, доступ до інтернет-казино необов'язково здійснюється з грального закладу, відтак гравцю не потрібно залишати свою оселю й тому він у комфортних домашніх умовах може спокійно грати в азартні ігри, використовуючи мережу Інтернет (зауважимо, що з 1996 р., коли інтернет-сайти почали пропонувати такі азартні ігри, цей бізнес створив серйозну конкуренцію реальним казино та зайняв своє місце у віртуальному світі з багатомільярдами оборотами) [10, с. 8–9].

З кримінально-правової та кримінологічної точок зору становлять інтерес інші аспекти діяльності інтернет-казино.

По-перше, інтернет-казино – це сайт в Інтернеті або програма, що дають змогу грати в азартні ігри через Інтернет (ігри в інтернет-казино поділяють: а) за типом пропонувананих ігор: ігри, що завантажуються, флеш-ігри; б) за типом пристроїв, що підтримуються: ігри зі стаціонарним комп'ютером, ігри з мобільних пристроїв).

По-друге, незважаючи на переваги інтернет-казино, більшість з них є "уявними" та створюють лише додаткові привілеї азартним гравцям через такі характеристики: мобільність (гравцям не потрібно будь-куди їхати); доступність (у будь-який час, без свідків і "фейс-контролю"); бонуси (практично кожне "он-лайн"-казино пропонує бонус за поповнення гравцем рахунку);

виплати та джек-поти (вони вигідніші для гравців через незначні витрати інтернет-казино); асортимент (пропонується набагато ширший перелік ігор, ніж у реальному казино); оперативність (не потрібно “стояти в черзі” за фішками); можливість грати на “віртуальні” гроші; конспіративність (менша небезпека викриття).

Водночас інтернет-казино має такі недоліки: програти в “он-лайн”-казино можна так само, як і у звичайному закладі; у деяких гравців може виникнути хвороблива пристрасть до такого виду азартної ігри; відсутність “фейс”-контролю призводить до того, що в інтернет-ігри втягуються неповнолітні та психічно хворі особи; через анонімність доступу рахунок в інтернет-казино можна поповнити з чужої або викраденої кредитної картки; через технічні проблеми Інтернет може роз’єднатися, тому гра може припинитися в будь-який момент, а виграш може бути так і не отриманим;

По-третє, з позиції правового регулювання більшість інтернет-казино розташовані в “офшорних” зонах, чимало з них можуть діяти незаконно, без ліцензій і відповідного програмного забезпечення. У деяких державах гра в інтернет-казино перебуває під суворим контролем, наприклад: у США, де дозволена гра в “он-лайн”-казино, з 2006 р. банкам і компаніям-емітентам заборонено здійснювати перекази коштів, пов’язаних з інтернет-казино, якщо організатори та сайти таких казино перебувають поза юрисдикцією американської влади; у Німеччині з 2007 р. ситуація аналогічна тій, що існує в США; у Російській Федерації з 2006 р. заборонена діяльність з організації або проведення азартних ігор з використанням інформаційно-телекомунікаційних мереж, зокрема мережі Інтернет, а також засобів зв’язку, зокрема рухомого зв’язку [10, с. 9–10].

За результатами слідчої та судової практики підтверджено, що місцями організації та проведення азартних ігор, а також наданням можливості доступу до них здебільшого є нежилі приміщення, розважальні та інтернет-клуби, кафе, бари, спорт-бари, магазини, приміщення підприємств, установ, організацій.

Приміщення, у яких здійснюють гральний бізнес, можуть належати організаторам такої незаконної діяльності або ж використовуватися ними на підставі цивільно-правових договорів (зазвичай оренди та суборенди). Водночас в окремих випадках ці приміщення для заняття гральним бізнесом використовують без відома власника приміщення.

Так, Д. у приміщенні покерного клубу Фул-Хаус, не поставивши до відома власника клубу з корисливих спонукань, отримуючи від гравців 5 % від ставок у грі, організував гру в покер [11].

У місцях учинення цих злочинів здебільшого маскують злочинні дії під легальні послуги у сфері розваг чи інтернет-послуги. З огляду на це, можна виділити такі види цих місць: 1) місця винятково призначені для незаконного грального бізнесу (здебільшого це орендовані нежилі приміщення); 2) місця надання законних послуг в ігровій сфері, у яких поряд із законними іграми проводять незаконні (казино); 3) інші місця, у яких поряд із законною діяльністю (кафе, бари, магазини тощо) проводять азартні ігри.

Трапляються випадки, коли одна особа організувала два і більше місця для проведення азартних ігор чи надання можливості доступу до них. Так, наприклад, підсудний С. з метою отримання прибутку від зайняття забороненим видом господарської діяльності разом з Б. упродовж 2009–2010 рр. здійснював незаконну організацію та проведення азартних ігор на ігрових автоматах на території Рожнятівського, Надвірнянського районів Івано-Франківської області та в м. Івано-Франківську [12].

Отже, місце вчинення злочинів, пов'язаних із заняттям гральним бізнесом, є важливим елементом криміналістичної характеристики цих злочинів, оскільки вони, по-перше, є однією з ознак складу злочину, передбаченого ст. 203-2 Кримінального кодексу України; по-друге, зумовлюють порядок і тактику проведення слідчих (розшукових) дій; по-третє, в окремих випадках допомагають установити особу злочинця (власника грального бізнесу) та визначають спосіб учинення злочину.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Великий тлумачний словник сучасної української мови : (з дод., допов. та CD) / [уклад. і голов. ред. В. Т. Бусел]. – К. ; Ірпінь : Перун, 2009. – 1736 с. : іл.
2. Кримінальне право України: Загальна частина : [підруч.] / Баулін Ю. В., Борисов В. І., Тютюгін В. І. та ін. ; за ред. В. В. Сташиса, В. Я. Тація. – [4-те вид., переробл. і допов.]. – Х. : Право, 2010. – 456 с.
3. Кримінальне право України. Загальна частина : [підруч.] / [Александров Ю. В., Антипов В. І., Володько М. В. та ін.] ; за ред. М. І. Мельника, В. А. Клименка. – [5-те вид., переробл. та допов.]. – К. : Атіка, 2009. – 408 с.
4. Образцов В. А. О криминалистической классификации преступлений / В. А. Образцов // Вопросы борьбы с преступностью. Вып. 33. – М., 1980. – С. 94.
5. Про заборону грального бізнесу в Україні : Закон України від 15 трав. 2009 р. № 1334-VI [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/1334-17>.
6. Науково-практичний коментар Кримінального кодексу України / за ред. М. І. Мельника, М. І. Хавронюка. – [9-те вид., переробл. та допов.] – К. : Юридична думка, 2012. – 1316 с.
7. Підпільні казино замінили нелегальні букмекерські контори : Офіційний портал Державної податкової служби України [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://sts.gov.ua/media-tsentri/novini/56971.html>.
8. Вирок Луцького міськрайонного суду Волинської області. Кримінальна справа № 0308/12545/12 : Єдиний державний реєстр судових рішень [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://www.reyestr.court.gov.ua/Review/25947411>.
9. Білоусов А. С. Криміналістичний аналіз об'єктів комп'ютерних злочинів : дис. ... канд. юрид. наук : 12.00.09 / Білоусов Андрій Сергійович. – Запоріжжя, 2008. – 244 с.

10. Виявлення, документування та розслідування злочинів, пов'язаних з наданням послуг грального бізнесу : метод. рек. / [В. В. Топчій, А. В. Савченко, О. Ю. Татаров та ін.]. – К. : Нац. акад. внутр. справ, 2011. – 36 с.

11. Вирок Дарницького районного суду м. Києва. Кримінальна справа № 1-1199/11 : Єдиний державний реєстр судових рішень [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://www.reyestr.court.gov.ua/Review/24268610>.

12. Вирок Надвірнянського районного суду Івано-Франківської області. Кримінальна справа № 1-29/11 : Єдиний державний реєстр судових рішень [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://www.reyestr.court.gov.ua/Review/21507381>.